

Geschreven door Destiny Ostiana

De kunstbranche is een beroep wat door veel vrouwen wordt uitgeoefend. Toch is het voor deze groep lastig om gehoord te worden. Wieteke van Zeil, schrijfster, cultuurjournalist en professional in het vak vertelt hoe zij haar positie in deze wereld heeft zag en nu ziet. Wat haar opvalt in het milieu in Nederland en naar welke vrouwelijke gezichten zij opkijkt.

Ik ben helemaal niet opgegroeid met interesse in kunst omdat mijn ouders daar geen interesse voor hadden. Dus ik denk dat ik door school mijn eerste kennismaking heb gemaakt met kunst. Via een schoolreisje naar Parijs gingen we naar het museum. Dit speelde zich af in de jaren 80 waarbij ik veel interesse had voor de hiphop en de sociale betrokkenheid.

Ik had een enorme interesse ook al wist ik dat dit heel erg ver van mij afstond ook als een wit meisje uit Arnhem. Maar ik vond het heel boeiend en ben mij zo gaan verdiepen en zag dat er ook een hele visuele kant aan vast lag met graffiti. Dat interesseerde mij ook omdat het eigenlijk een persoonlijke explosie van creativiteit was. Via die interesse heb ik toen een keer een boek van Keith Haring gekregen die toen net overleden was. En eigenlijk ook die brug tussen straatkunst en kunst heeft ingeslagen. Eigenlijk het schoolreisje samen met het boek van Keith Haring hebben ervoor gezorgd dat ik na lang twijfelen en een aantal keer blijven zitten heb gedacht weet je wat ik ga toch kunstgeschiedenis studeren en ik spring in het diepe.

Mijn vader zij vroeger altijd dat ik als meisje juist een carrière in de techniek moest gaan maken. Ik dacht altijd naja leuk hoor pap maar dat kan ik helemaal niet. Ik ben dus wel echt in het diepe gesprongen. Ik heb de nachtwacht en überhaupt het rijksmuseum voor het eerst gezien toen ik 19 was.

Het voordeel was dat het allemaal nieuw is en dat ik die verwondering nog steeds kan voelen en ook heel erg hou van het onbekende. Wat betreft mijn studie heeft het heel lang geduurd voordat het zelfvertrouwen kwam. Eigenlijk tot na mijn studie twijfel of ik ook al vond ik deze wereld interessant. Alleen had ik het gevoel dat ik steeds een paar stappen achterliep.

Omdat ik het referentiekader niet had. Uiteindelijk ben ik in musea gaan werken waarbij ik aan ontzettend mooie en leuke projecten heb mogen werken. En mooie kansen heb gekregen. Uiteindelijk ben ik bij de Volkskrant terecht gekomen gedeeltelijk door toeval en een klein beetje door de juiste plek mensen te te komen. Ik vond het heel fijn dat ik zo de kans kreeg om te schrijven over kunst in de context van het nieuw.

Dat je erbij stil gaat staan wat er zo actueel is aan de kunst van 500 jaar geleden. En tuurlijk wist ik toen ik afstudeerde dat ik wat kon. Maar ik kreeg steeds meer het gevoel dat het een voordeel kan zijn dat het voor mij nooit vanzelfsprekend was geweest in mijn jeugd om naar kunst te kijken. Dat kwam denk ik pas 10 jaar geleden toen ik de serie 'Oog voor detail' ben gaan schrijven voor de Volkskrant magazine.

Ik ben die serie ook expres op een manier gaan schrijven waarbij ik wel gebruik maak van mijn eigen kennis maar dat ik het ook leuk vind om te schrijven als ik iets niet weet. Dus hoe zou je een bepaald kunstwerken kunnen benaderen als je nog niet weet wat het is? En ik denk dat dit ook het punt is, dat het helemaal niet erg is als kunst niet vanzelfsprekend voor je is.

En het tweede wat ik echt fijn vind is dat ik heel erg tussen de lezer en de expert in wilde gaan staan. Ik wilde iets meer de ervaring van het kijken beschrijven zonder daarbij zelf meteen de professor uit te hangen. Door juist te zeggen ik weet het soms ook niet maar ik ben juist benieuwd. De leuke dingen aan het werk is ook de reacties en e-mailtjes die ik soms terugkrijg van mensen. Lezers schrijven mij vaak dat ze zich kunnen herkennen vanuit mijn kijkpunt of hebben soms juist een hele andere mening.

Ik vind het wel belangrijk om een nuance in te brengen over de positie van vrouwen in de kunstwereld. Ik ben het er zeker mee eens dat die positie soms onderdrukt wordt, ik en vele andere hebben daar last van gehad. Maar als je anderzijds kijkt naar de kunstwereld in Nederland zijn er al ontzettend veel vrouwelijke museumdirecteuren en kunst conservatoren. Daarentegen zijn er veel minder vrouwelijke hoogleraren in de studie kunstgeschiedenis of in galleries. Dus het is ook weleens beroepwaar heel veel vrouwelijke professionals in werken.

Wat ik wel merk is dat we in veel dingen nog grote stappen moeten maken. Misschien is het niet heel duurzaam maar ik weet niet hoeveel mensen er hebben gedacht dat de geschiedenis van de kunst, de geschiedenis van de canon en de manier van het kijken naar kunst een soort neutraal iets is. Iets wat er nou eenmaal is. En dat is niet zo. De geschiedenis is gemaakt door mannen in de 20ste eeuw waarbij vrouwen tot aan de 20 eeuw vrouwen ongelofelijk moeilijk toegang kregen als kunstenaar tot de markt, kennis of tot een opleiding. Het kon alleen maar als je vader kunstenaar of heel rijk was.

Op allerlei manieren zijn er eeuwenlang drempels voor vrouwen geweest. En dat is nog niet voldoende erkent. En je merkt dat er in de afgelopen twee jaar een omslag is geweest. Al moet ik eerlijk zeggen dat die omslag er in de jaren 70 ook al was maar helaas weer verdween.

We moeten echt het systeem vanaf bottom up inclusief maken, verbreden en meerstemmig worden. En dat niet alleen gaan zien als een vinkje die ook nog eens aangevinkt moet worden. Op die manier wordt het niet duurzaam en zodra die ene persoon die is aangesteld verdwijnt, verdwijnt daarmee ook de wil om met ze alle breder te kijken en jezelf te laten corrigeren. Want daar gaat het volgens mij ook om dat je open staat voor correctie want iedereen heeft blinde vlekken.

Gelukkig zie je bij groepstentoonstellingen soms ziet dat ze echt beter opletten om ook vrouwelijke gezichten te includeren. De macht mechanismes zijn nog lang niet doorbroken. Uit veel onderzoeken is uitgekomen dat de stem van mannen eerder gehoord wordt en eerder als autoriteit wordt genomen dan van vrouwen.

En in zo'n enorm kwetsbare wereld als de kunstwereld is dat constant merkbaar. Wat een man zegt over de kwaliteit van een kunstwerk telt. En wat een vrouw zegt is een leuke gedachte en wordt heel snel persoonlijk gemaakt 'dat vind jij omdat je vrouw bent' bijvoorbeeld.

Het wordt heel erg gereduceerd en daar hebben we nog veel stappen in te maken. Maar ik ben wel heel erg blij dat er op dit moment steeds meer oog voor is.

Achteraf gezien zijn er wel momenten geweest dat ik ervaaarde dat mannen het meer voor het zeggen hadden. Dan moet ik toch ook weer terugkomen aan het begin dat ik vertelde dat ik best onzeker was tijdens mijn studie. Omdat ik die wereld niet goed kende durfde ik ook geen kritische vragen te stellen. Wat mij bijvoorbeeld niet opviel omdat ik nog weinig kunst stof beheerste is dat ik weinig leerde over goede vrouwelijke kunstenaars.

Veel later pas toen ik vooral bij veel musea ben gaan werken dacht ik ineens wat een goed schilderij waarom ken ik deze kunstenaars nog niet. Ik heb het er veel over gehad met mijn vrouwelijke studiegenoten die ook weleens een voorstel deden om een onderzoek te doen over Angelica Kauffmann of een andere goede kunstenaars.

Mijn andere mannelijke professoren zeiden dan 'nee dat is echt niet belangrijk'. Zij vonden dat onzin om je daar mee bezig te houden. En ik heb eigenlijk die toon van vrouwen zijn onbelangrijk. En die toon dat het volkomen normaal was om naar naakte vrouwen op schilderijen te kijken vanuit die mannelijke blik. Die nooit benoemd werd want die werd gezien als de neutrale blik. Daar heb ik nooit bij stilgestaan. Ik heb er in mijn ervaring niet echt last van gehad maar achteraf gezien waren sommige dingen heel scheef. En dat vind ik wel jammer dat ik dat stuk toen der tijd niet heb opgemerkt.

Maar ik heb het grote geluk dat ik mij nooit geremd heb gevoeld en altijd kansen heb kunnen krijgen. Er zijn natuurlijk wel op de krant mechanismes die soms vragen waarom moet je over die vrouwen schrijven. En dan denk ik alleen maar bij mezelf van nou ja omdat ik dat belangrijk vind. En op een gegeven moment schud je dat van je af en word je wat onbevreesder. Ik heb nu gelukkig ook een plek waarbij ik ook mijn stem kan laten horen. En ik merk dat die ook gehoord wordt als onderdeel van het landschap van alle experts die praten.

'Mijn andere mannelijke professoren zeiden dan nee dat is echt niet belangrijk.'

Het ging een beetje in stapjes toen ik mijn zelfvertrouwen kreeg. Als je gaat afstuderen heb je wel zekerheid over bepaalde vaardigheden. En dan ga je aan de slag bij een museum en dan kom je erachter dat er nog zoveel meer te leren is. En dat is wel iets wat ik mezelf als tip had gegeven om echt te zoeken naar mensen die jou voor gaan en die veel ervaring hebben. Waarbij je ook merkt dat ze je graag willen helpen. Hou juist die mensen bij je. En als je dan wat ouder bent zoals ik nu, blijf altijd oog hebben voor het ongepolijste van jong talent. En de manier waarop zij zich in bepaalde dingen kunnen uiten. Je hebt in elk proces zowel de harde stemmen nodig als de mensen die ervaring hebben. En als beide groepen tegenover elkaar staan en met een open blik naar elkaar kunnen kijken kan je ontzettend veel bereiken. En dan is eerlijk gezegd je werk ook veel leuker.

'We moeten echt het systeem vanaf bottom up inclusief maken, verbreden en meerstemmig worden.'

In de kunstwereld heb je allerlei soorten mensen met verschillende ambities. De ene wil museumdirecteur worden de ander conservator of je wilt in de academische wereld werken. En mijn ambitie is altijd geweest om kunst zichtbaar en toegankelijk te maken voor een zo breed mogelijk publiek. Dus ik hou van de kennis maar ook juist van het feit dat iedereen kunst kan bekijken. Dat is een beetje mijn missie. Als je dan kijkt naar mensen die mij daarin zijn voorgegaan vind ik het wel heel tof om te zien dat er mensen zijn die afwijken van de klassieke man met de sigaar. Die al die kunstgeschiedenis boeken hebben gemaakt in de vorige eeuw. En dan kan je denken aan iemand zoals Marry Beard. Die een academisch classica is in Cambridge en ook programma's maakt voor de BBC. En daarmee eigenlijk heel erg allerlei taboes doorbreekt op een feministische manier.

Ze wordt daar ook best op aangevallen. Niet alleen op de manier waarop ze kijkt naar de oudheid en de kunst en dat ook benoemd. Maar ook door haar uiterlijk. Ze heeft een heel goed boek geschreven waarin ze beschrijft hoe al eeuwenlang de stem van de vrouw wordt ontnomen. Maar ze heeft ook een programma gemaakt over naakt in de schilderkunst waarbij ze vooral laat zien wat het verschil is tussen hoe naaktheid zich in de Europese kunst heeft ontwikkeld en hoe dat in andere niet westerse culturen een plek heeft gekregen. Omdat daar de status van naaktheid heel anders is.

En vervolgens gaat zij zich naakt portretteren wat ik echt geweldig vond voor een al wat oudere vrouw als zij. En daarbij omschrijft ze ook de kwetsbaarheid die je voelt als model. Want we kunnen alleen maar denken aan machtsverhoudingen. Maar er zitten ook zoveel nuances in. Dus zo'n iemand als Marry Beard vind ik wel echt een voorbeeld in de zin dat zij helemaal niet conventioneel is. En juist met een enorme open blik blijft kijken terwijl ze ook gewoon de Cambridge professor had kunnen uithangen die alleen maar neerkijkt op mensen die minder weten dan zij.

'Ik zou zeggen blijf eigenwijs en beleefd'.

Ik zou zeggen blijf eigenwijs en beleefd. Die combinatie van volg echt wat je denkt dat goed is en zoek mentoren uit die je echt willen helpen en niet klein maken. Want die heb je er helaas ook tussen zitten. En blijf zo uitgesproken mogelijk in je ideale. Zoek tegelijkertijd ook contact met mensen die jou iets kunnen leren. Ik durfde toen ik jong was mijn mening niet te uiten en vind het super mooi om te zien dat er generatie zijn die dat wel durft te uiten en daarin ook durft te falen. Een goed voorbeeld van zo'n jong iemand die veel lef had is Denise Murrell. Omdat zij heel consistent en eigenwijs onderzoek is gaan doen naar de representatie van zwarte mensen in Franse schilderkunst.

Waar ze enorme resultaten in heeft bereikt. Vervolgens heeft dat zich als een soort olievlek gaan verspreiden en zijn daar hele mooie tentoonstellingen uit voortgekomen. Onder andere de tentoonstelling in Musee d'Orsay in Parijs. En door haar initiatief zijn veel archief onderzoekers andere zwarte personen op schilderijen in de kunst gaan onderzoeken. En zo is ook de taal veranderd in de musea. En nu is Murrell conservator in het Metropolitan Museum of Art in New York. Wat ik zo goed hieraan vind is dat zij dus op jonge leeftijd dacht dit is een gat wat nog door door niemand is onderzocht en ik laat mij door niemand tegen houden om dat te doen. En vervolgens zijn andere bij haar aangahaakt. En naast haar zijn er nog veel meer andere vrouwen die iets hebben betekend aan de kunstwereld wat ik zo sterk en goed vind.

'Zoek mentoren uit die je echt willen helpen en niet klein maken.'